

ΠΡΟΤΑΣΗ ΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ

Θέμα: Η ανοικτή επιστήμη στα πανεπιστήμια

Λαμβάνοντας υπόψη:

- α) τον ν. 4310/2014 για την Έρευνα, Τεχνολογική ανάπτυξη και Καινοτομία και ιδίως το άρθρο 25 για την διάθεση και παροχή σε δημόσια θεματικά αποθετήρια Ανοικτής Πρόσβασης των επιτευγμάτων των ερευνητών,
- β) τον ν. 4305/2014 για την Ανοικτή Διάθεση και περαιτέρω χρήση εγγράφων, πληροφοριών και δεδομένων του δημόσιου τομέα,
- γ) τον ν. 3979/2011 για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση,
- δ) τον ν. 4485/2017 για την Οργάνωση και λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, ρυθμίσεις για την έρευνα και άλλες διατάξεις,
- ε) τον ν. 4429/2016 για το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας,
- στ) τη Σύσταση 2018/790/ΕΕ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πρόσβαση στις επιστημονικές πληροφορίες και τη διαφύλαξή τους,
- ζ) το γεγονός ότι η ανοικτή επιστήμη συμβάλλει στην ενίσχυση της ποιότητας, στη μείωση της περιττής επανάληψης της έρευνας, στην επιτάχυνση της επιστημονικής προόδου και στην καταπολέμηση της επιστημονικής απάτης και ότι μπορεί να ευνοήσει συνολικά την οικονομική ανάπτυξη και την καινοτομία,
- η) το ψήφισμα 2 της από 30/11-1/12/2012 71^{ης} Συνόδου Πρυτάνεων και Προέδρων Δ.Ε. των Ελληνικών Πανεπιστημίων για την προώθηση της Ανοικτής Πρόσβασης

προτείνουμε:

1. Όλα τα Πανεπιστήμια οφείλουν να ιδρύουν και να συντηρούν **Ιδρυματικό Αποθετήριο Ανοικτής Πρόσβασης**, δηλαδή με ελεύθερη, άμεση, διαρκή και απαλλαγμένη από τέλη διαδικτυακή πρόσβαση.

Στο Ιδρυματικό Αποθετήριο **υποχρεούνται να καταθέτουν** το έργο τους ακαδημαϊκοί, ερευνητές και φοιτητές (καταθέτες) του Ιδρύματος, όπως προσδιορίζεται κατωτέρω. Πριν την κατάθεση και διάθεση του περιεχόμενου πρέπει να συνεκτιμάται η δυνατότητα προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας τους (π.χ πατέντα- δυνατότητα καθοδήγησης από τις Περιφερειακές βιβλιοθήκες του Οργανισμού Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας).

Χρήστες είναι όλοι οι **πολίτες** μέσω διαδικτύου χωρίς να απαιτείται να βρίσκονται στο χώρο ή στο κλειστό δίκτυο του πανεπιστημίου/βιβλιοθήκης. Οι χρήστες μπορούν να **χρησιμοποιούν καταρχήν ελεύθερα** το περιεχόμενο.

Τα Ιδρυματικά Αποθετήρια οφείλουν να ακολουθούν τις τεχνολογικές εξελίξεις και να προβαίνουν στις απαραίτητες αναβαθμίσεις προκειμένου κυρίως να είναι συμβατά με τις **ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες αξιοποίησης αποθετηρίων**, όπως το OpenAIRE και EOSC.

2. Το Ιδρυματικό Αποθετήριο **πρέπει να υποστηρίζει τεχνικά την κατάθεση** από ακαδημαϊκούς, ερευνητές και φοιτητές του Ιδρύματος έργων τους, όπως ενδεικτικά:

επιστημονικών δημοσιεύσεων που έχει περάσει από ομότιμη κρίση,
μονογραφιών,
βιβλίων και ενοτήτων βιβλίων,
παρουσιάσεων και πρακτικών συνεδρίων,
διδακτορικών διατριβών,
μεταπτυχιακών εργασιών,
διπλωματικών εργασιών,
ήχου, εικόνας, φωτογραφιών, αρχείων πολυμέσων,
λογισμικού,
συνόλων δεδομένων

Ειδικά για τα **σύνολα δεδομένων**, οι ερευνητές οφείλουν από την αρχή της έρευνάς τους, με την καθοδήγηση των Ιδρυμάτων τους, να καταρτίζουν **σχέδιο διαχείρισης των δεδομένων** (data management plan) απαραίτητο για την ορθή αξιοποίησή τους κατά τη διάρκεια και μετά το τέλος της έρευνάς τους. Στο πλάνο αυτό πρέπει να ληφθούν υπόψη θέματα ηθικής, διανοητικής ιδιοκτησίας και προσωπικών δεδομένων.

3. Για το Ιδρυματικό Αποθετήριο υιοθετείται με **απόφαση της Συγκλήτου**:

- A. Πολιτική απόθεσης/κατάθεσης**
- B. Πολιτική διάθεσης**
- Γ. Πολιτική διαχείρισης**

Οι Κανονισμοί Σπουδών και Λειτουργίας καθώς και οι Οργανισμοί των Ιδρυμάτων πρέπει να κάνουν ευθεία αναφορά στο περιεχόμενο των πολιτικών αυτών.

Το **βασικό περιεχόμενο** κάθε πολιτικής πρέπει να είναι το ακόλουθο:

A. Πολιτική απόθεσης/κατάθεσης

α) Υποχρεωτική κατάθεση για όλους (ακαδημαϊκοί, ερευνητές, φοιτητές) αναφορικά με τις επιστημονικές δημοσιεύσεις και τα σύνολα δεδομένων που τις υποστηρίζουν, τις μονογραφίες, τα βιβλία και τις ενότητες, τα αρχεία πολυμέσων όταν αποτελούν αποτέλεσμα επιστημονικής έρευνας, τις διδακτορικές διατριβές, τις μεταπτυχιακές εργασίες και τις διπλωματικές εργασίες (ενδεχομένως όσες έχουν βαθμολογηθεί με ένα συγκεκριμένο βαθμό και πάνω).

Προαιρετική για τα υπόλοιπα αλλά συνιστώμενη.

Απαιτείται από τον καταθέτη δήλωση κατοχής της διανοητικής ιδιοκτησίας του έργου ή άδειας προς απόθεση. Αφορά σε έργα που παράγονται στο εξής. Ωστόσο, συστήνεται στην ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα του Ιδρύματος να προβούν **και σε κατάθεση έργων παλαιότερων ετών**.

Η κατάθεση γίνεται ανεξαρτήτως εάν είναι δυνατή η διάθεση στο κοινό.

β) Υποχρεωτική κατάθεση μεταδεδομένων (ενδεικτικά: όνομα, τίτλος, συγγραφείς, ιδιότητα, έτος, περιοδικό δημοσίευσης κ.ά.) στα **ελληνικά και στα αγγλικά**, όπως και σύντομη περίληψη ή περιγραφή και στις δύο γλώσσες.

Καθίσταται υποχρεωτική η χρήση διεθνώς **αποδεκτών αναγνωριστικών στοιχείων** για να είναι δυνατή η εύρεση και η επαναχρησιμοποίηση των αποτελεσμάτων (π.χ. ORCID IDs, FundRef, DOIs, Open Citations).

B. Πολιτική διάθεσης

α) Καταρχήν το πλήρες περιεχόμενο των κατατεθέντων γίνεται ανοικτά διαθέσιμο από τη στιγμή της κατάθεσης.

Ωστόσο, σε περίπτωση που οι καταθέτες έχουν δεσμευτεί με άλλους όρους για την έκδοση και ανεξάρτητα από το μέσο δημοσίευσης, ενημερώνουν τη βιβλιοθήκη εγγράφως προσκομίζοντας τους όρους και δίδεται παράταση στη διάθεση του περιεχομένου το αργότερο **έως έξι μήνες από την ημερομηνία δημοσίευσης (ή το αργότερο εντός δώδεκα μηνών για τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες)** (βλ. Σύσταση 2018/790/ΕΕ της Επιτροπής, σχ. στ).

Εάν οι συμβατικές συμφωνίες με εκδότες επιστημονικών έργων προβλέπουν περαιτέρω δυσχερέστερους όρους ως προς την ανοικτή πρόσβαση (embargo period), **χορηγείται ανάλογη εξαίρεση. Το Ιδρυματικό Αποθετήριο γνωστοποιεί ανά τρίμηνο στο Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών** τους εκδότες που απαιτούν δυσχερέστερους όρους από τους ανωτέρω.

Ταυτόχρονα, το Ιδρυματικό Αποθετήριο ενθαρρύνει τους καταθέτες -προτείνοντας εναλλακτικές- να **μην μεταβιβάζουν αποκλειστικά δικαιώματα εκμετάλλευσης στους εκδότες, αλλά να τους αδειοδοτούν μόνο με τα δικαιώματα που είναι αναγκαία για την εκάστοτε έκδοση.**

β) Στη πρώτη σελίδα του έργου ο καταθέτης αναφέρει ρητά την άδεια (κατά προτίμηση Creative Commons) με την οποία διατίθεται. Τα Ιδρυματικά Αποθετήρια οφείλουν να δημιουργήσουν φιλικό προς το χρήστη πεδίο αναζήτησης και επιλογής της κατάλληλης άδειας κατά το στάδιο της κατάθεσης. Σκοπός είναι ο αναγνώστης/χρήστης να έχει το δικαίωμα να διαβάσει, να πραγματοποιήσει λήψη, και να εκτυπώσει την πληροφορία, καθώς επίσης η πληροφορία να είναι δυνατόν να αντιγραφεί, να διανεμηθεί, να ανακτηθεί, να διασυνδεθεί, να προσπελαστεί και να εξορυχθεί.

Γ. Πολιτική διαχείρισης

α) Διατήρηση περιεχομένου επ' αόριστον σε σταθερό σημείο απόθεσης

β) Απόσυρση περιεχομένου σε περίπτωση αποδεδειγμένης παραβίασης πνευματικών δικαιωμάτων, λογοκλοπής, ασφάλειας

γ) Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της πανεπιστημιακής κοινότητας για τα πνευματικά δικαιώματα και τις αδειοδοτήσεις, όπως επίσης και για τη νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα

δ) Το Πανεπιστήμιο οφείλει να εξετάσει τη διαμόρφωση κινήτρων για όσους καταθέτουν απευθείας με ανοικτή πρόσβαση (π.χ. ανάληψη κόστους διόρθωσης, συνεκτίμηση στις κρίσεις)